

אמר ליה רב אחא בר ביבי מר, לרבינא:
אכן טענה צודקת היא זו.

אלא, יש לתקן את האמור בשם רבא, והכי
קאמרי כך אמרו משמיה דרבא: צרה נמי לא
איצטריך קרא.

אין צורך בלימוד של "עליה" לפטור צרת
ערוה מהיבום.

כי לאחר שלמדנו את עצם איסור צרת ערוה
מ"לצרור", שיש איסור בצרת ערוה כמו
בערוה, פשוט הוא שאינה מתייבמת, גם ללא
הלימוד מ"עליה", היות ואין עשה דוחה לא
תעשה שיש בו כרת. [כי בסיומה של
הפרשה, נאמר כרת על כל האמור בה, כולל
צרת ערוה, הנלמדת מ"לצרור"].

כי איצטריך קרא "עליה" — למישרי צרה ח-ב
של ערוה שלא במקום מצוה.

ובא הכתוב "עליה" למעט, ולומר, שלא
תעלה על דעתך שהתחדש ב"לצרור" איסור
חדש של "צרת ערוה", וכל ערוה אוסרת את
צרתה כאשר שתיהן נשואות יחד לאדם
אחד.

אלא, זה הוא פטור מיוחד של צרת ערוה
ממצות יבום.

ומבאר הגמרא: מאי טעמא? כיצד אתה
לומד מ"עליה" להתיר צרת ערוה שלא
במקום מצוה?

אמר קרא: "ואשה אל אחותה לא תקח
לצרור [והיינו, לא תקח צרת ערוה] —
לגלות ערותה עליה".

נאמר בפרשת יבום "יבמה יבוא עליה",

ממשנתנו יש לדייק שערוה עצמה אינה
פטורה מהיבום מכח לימוד מן המקרא,
אלא כדברי רבא, שהיא פטורה מן הטעם
שאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת.

דקתני במשנתנו: חמש עשרה נשים פוטרות
צרותיהן.

ומשמע שכל החידוש שהוצרך התנא לומר,
שהן פוטרות את צרותיהן מהיבום.

ואילו "פטורות הן עצמן, ופוטרות
צרותיהן", שהיה משמע שיש חידוש גם
בפטור עריות עצמן — לא קתני!

שמע מינה שפטור העריות עצמן אין בו כל
חידוש, כי הן פטורות מחמת הכלל הנוהג
בכל האיסורים, שאין עשה דוחה לא תעשה
שיש בו כרת.

ואם כן, מוכח מלשונה של משנתנו כדברי
רבא.

ועתה מבאר הגמרא כיצד מסביר רבא [וכן
רב אשי, שדייק ממשנתנו כדבריו] את שני
הלימודים, "עליה" ו"לצרור" לצרת ערוה:

והוינן בדברי רבא: ומאי שנא ערוה עצמה,
דלא צריכא קרא לפוטרה מיבום, היות דאין
עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת,

אם כן, צרה של ערוה, אחרי שלמדת
מ"לצרור" שיש איסור של צרת ערוה, נמי
לא תיבעי קרא, אין צורך בלימוד של
"עליה" לפוטרה מן היבום.

שהרי אפשר לפוטרה מן היבום משום הטעם
שאמר רבא, דאין עשה דוחה לא תעשה שיש
בו כרת!?

ונאמר בפרשת ערות אחות אשה "לצורך, לגלות ערותה עליה".

ולמדנו מכאן, כי רק במקום "עליה", דהיינו במקום מצות יבום, שנאמר בו "יבמה יבוא עליה", רק שם הוא דאסירא צרת ערוה.

כי רק במקום יבום אני קורא בצרת הערוה: לא תקח לצורך, לגלות ערותה — "עליה"!

דהיינו, במקום מצות יבום, שנאמר בה "יבמה יבוא עליה".

אבל שלא במקום "עליה", שלא במקום מצוה, שאין שם עליה ליבום ולא נאמר שם "יבמה יבוא עליה" — שריא! הרי צרת ערוה מותרת.

אמר ליה רמי בר חמא לרבא, לדבריך, שהמקרא "עליה" בא להורות היתר ולא איסור, אימא, אמור היתר גדול מזה:

אפילו ערוה גופיה, שלא במקום מצוה — גם היא תישתרי!

והיינו, לדבריך, שסוף הפסוק ["עליה"] בא להשמיע היתר של צרת ערוה שלא במקום מצוה, ניתן גם לומר שהוא בא להשמיע היתר גדול מזה, שכל הפסוק של ערות אחות אשה, מדבר רק במקום יבום, ו"עליה" בא ללמד היתר גדול, שערות אחות אשה אסורה רק במקום יבום, ולא שלא במקום מצוה.

וכך אמר הכתוב: רק במקום "עליה" [במקום יבום, שאמרה בו תורה יבמה יבוא עליה] נאסרה ערות אחות אשה, אך לא במקום שאין בו יבום, שאין אני קורא בה "יבמה יבוא עליה"!

תירץ לו רבא: ולא קל וחומר הוא שתהיה הערוה של אחות אשה אסורה שלא במקום מצוה:

שהרי אם במקום מצוה, אסירא ערות אחות אשה, למרות מצות היבום — שלא במקום מצוה, האם יתכן שתהיה אחות אשה שריא, מותרת שם?!

ולכן, לא יתכן שבא "עליה" לומר שכל הפסוק של ערות אחות אשה נאמר רק במקום יבום, וכי אין שום איסור של ערות אחות אשה שלא במקום יבום.

ובהכרח ש"עליה" הוא רק לימוד להיתר צרת ערוה שלא במקום מצוה, אך ערוה עצמה אסורה, בין במקום מצוה ובין שלא במקום מצוה.

אמר ליה רמי בר חמא לרבא: קל וחומר זה יש להפריכו, כי צרה של ערוה תוכיח, שיתכן איסור ערוה שינהג רק במקום מצות יבום, ויהיה מותר שלא במקום יבום!

שהרי אף לדבריך, מצינו לצרת ערוה, דרק במקום מצוה של יבום היא אסירא, ושלא במקום מצוה היא שריא!

ואם כן, לדבריך, ש"עליה" בא להיתר צרת ערוה שלא במקום מצוה, יש לומר ש"עליה" מתייחס לכל האמור בפסוק, ובא לומר שאף איסור ערות אחות אשה אינו נוהג אלא במקום מצוה, כי רק שם יש עליה ליבום, ואני קורא בה "יבמה יבוא עליה".

אמר ליה רבא: עליך, כדי לשלול את טיעונך, המשיך ואמר קרא: "לגלות ערותה עליה — בחייה!"

וללמוד את היתר אחות אשה לאחר מיתת אשתו מ"ואשה אל אחותה", ומיתור המילה "בחייה" ללמוד על איסור אחות אשה שלא במקום מצוה.

כי המילה "בחייה" אינה מיותרת כלל.

שהרי **אי מ"ואשה אל אחותה**, גרידא, ללא התוספת "בחייה", **היה אמינא** שאפילו **נתגרשה** אשתו ממנו, מיד **שריא** לו אחותה, שהרי שוב אין אני קורא בה "ואשה אל אחותה".

לכן, **תלמוד לומר: "בחייה" — כל שבחייה!**

ובא הכתוב "בחייה" ללמד, **דאף על גב דנתגרשה** אשתו ממנו, **לא** הותרה לו אחותה, כל עוד אשתו בחיים.

ואם כן, חוזרת הקושיה על מה שאמר רבא, ש"עליה" האמור בסוף הפסוק של אחות אשה בא ללמד היתר של צרת ערוה שלא במקום יבום.

שדבריו, ההיתר של "עליה" צריך ללכת גם על אחות אשה עצמה, ונלמד ממנו שכל הפסוק הוא רק במקום יבום, ולא נאמר כלל איסור אחות אשה שלא במקום יבום!

ומכח קושיה זו, מביאה הגמרא הסבר אחר, לשם מה צריך את הפסוק "עליה" לפי רבא:

אלא, אמר רב הונא בר תחליפא, משמיה דרבא: לעולם בא "עליה" ללמד איסור ולא היתר, וכך הוא הלימוד של "עליה":

תרי קראי כתיבי, שני מקראות סותרים, לכאורה, נאמרו בפסוק זה של אחות אשה. וכדי שלא יסתרו המקראות זה את זה, יש

והמילה "בחייה" הרי מיותרת היא. ובאה ללמד, **שכל אחות שבחייה** של אשתך, בין אם היא במקום מצוה ובין אם היא שלא במקום מצוה, הרי היא אסורה.

ומכח היתור הזה אתה למד ש"עליה" בא להתיר רק צרת ערוה שלא במקום מצוה, ולא להתיר את הערוה עצמה שלא במקום מצוה.

ותמהינן: וכי מילת "בחייה" מיותרת היא, עד שתאמר כי היא באה ללמד על איסור אחות אשה שהוא נוהג אפילו שלא במקום מצוה?

והרי **האי "בחייה" — מיבעי ליה** לגופו של ענין, **למעוטי** אחות אשתו **לאחר מיתה** של אשתו!

והיינו, ללמד שלאחר מות אשתו, אחותה מותרת לו!

ואם כן, כיצד אתה למד מ"בחייה" לאסור אחות אשה אפילו שלא במקום מצוה!?

ומשנינן: **ההיא**, אחות אשתו לאחר מיתת אשתו, לא מ"בחייה" נלמד ההיתר שלה, אלא מתחילת הפסוק, **מ"ואשה אל אחותה" נפקא!**

כי משמעות "אשה אל אחותה לא תקח" היא, שלא תקח את שתיהן יחד. אך כשמתה אשתו מותר לו לקחת את אחותה, לפי שאינו לוקח "אשה אל אחותה".

ולכן, מיותרת המילה "בחייה", לדרוש ממנה, לאסור כל אחות אשה ש"בחייה", אפילו שלא במקום מצוה.

ודוחה הגמרא את האפשרות שאמרנו עתה,

ומקשינן: **איפוך אנא!** אני אהפוך, ואומר ש"עליה" מתייחס רק להיתר ולא לאיסור, ואגיע למסקנה הפוכה.

ויש להעדיף את הצד הזה!

שהרי המילה "עליה", שממנה אנו למדים שמדובר במקום מצוה, היא צמודה למילים "לגלות ערותה", שהן מלמדות את היתר הצרה.

ואם כן, יותר משמע לומר, ש"עליה" בא להעמיד במקום מצוה, דוקא את ההיתר של "לגלות ערותה — דחדא" הצמוד אליו, ולומר שהיתר זה נאמר דוקא במקום מצוה, אבל שלא במקום מצוה, שתיהן [היא וצרתה אסורות], מאשר להעמיד במקום מצוה את האיסור של "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור", שהרי הוא מרוחק מהמילה "עליה".

[שהרי שתי התיבות "לגלות ערותה" חוצצות בין תחילת הפסוק "ואשה אל אחותה לא תקח" ובין המילה "עליה"].

ונאמר כך: **במקום מצוה — היא, אחות אשה, אסורה, וצרתה מותרת.**

ו"עליה" תשמש לימוד להיתר, וכמו שנאמר "לגלות ערותה [של אחת מהן] — עליה [במקום מצות יבום, שאני קורא בה "יבמה יבוא עליה"]".

ואילו **שלא במקום מצוה — שתיהן אסורות!**

וכמו שנאמר "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור", מלמד שבין היא ובין צרתה אסורות שלא במקום מצוה.

ומתרצת הגמרא: **אם כן, אם כדברך,**

לנו ליישבם, ובאופן זה נלמד לאיסור אחות אשה אפילו שלא במקום מצוה:

כתיב בתחילת הפסוק "**ואשה אל אחותה לא תקח לצרור**". וכיון ש"לצרור" מלמד על איסור צרת ערוה, הרי שאסר הכתוב את שתיהן, הן את אחות האשה והן את צרתה.

ומאידך, **כתיב** בהמשך הפסוק, "**לגלות ערותה**".

והלשון "ערותה" — רק ערוה **דחדא**, של אחת משתיהן בלבד, **משמע!**

דהיינו, רק אחת משתי הנשים [או אחות אשה או צרתה] היא באיסור גילוי ערוה, ואילו השניה מותרת!

הא כיצד ניישב את הסתירה בין תחילת הפסוק, האוסר את שתיהן, לבין סופו, האוסר רק אחת ומתיר את השניה?

לכך בא הלימוד של "עליה", ללמד שכך היא כוונת הכתוב:

"ואשה אל אחותה לא תקח לצרור [בין היא ובין צרתה אסורות], לגלות ערותה, עליה, בחייה".

במקום "עליה", שיש **מצוה** של יבום, ואני קורא בה "יבמה יבוא עליה" — **שתיהן אסורות**, לפי שאני קורא בשתיהן את תחילת הפסוק "ואשה אל אחותה לא תקח לצרור".

ואילו שתי התיבות "לגלות ערותה" [שמשמעותן: אחת מן השתיים אסורה בגילוי ערוה והשניה מותרת], מלמדות כי **שלא במקום מצוה**, שאין אני קורא בה "יבמה יבוא עליה" — אז רק **היא**, הערוה עצמה, **אסורה**, ואילו **צרתה מותרת** שם.

ש"עליה" בא להעמיד את ההיתר במקום "עליה" — לא יאמר הכתוב כלל את המילה "עליה", ונדרוש זאת מעצמנו.

שהרי מסתבר שהאיסור של ערוה וצרתה נאמר שלא במקום מצוה, וההיתר של צרת ערוה נאמר במקום מצוה, שיש לנו להעדיף את ההיתר במקום מצוה.

ולכן, אי אפשר לומר כדבריך, שהיתור של "עליה" בא להתיר, כי אז הוא מיותר. אלא בהכרח שהוא בא לאסור, את צרת ערוה במקום עליה ליבום.

אמר ליה רב אשי לרב כהנא: ממאי יש להכריח דהאי "עליה" הוא לימוד לאיסורא של צרת ערוה במקום יבום?!

דלמא הוא בא ללמד התירא של ערוה לגמרי במקום יבום, והכי קאמר רחמנא:

"אשה אל אחותה לא תקח לצרור" — לא היא ולא צרתה.

אך במה דברים אמורים שגם היא וגם צרתה אסורות, שלא במקום עליה ליבום.

אבל במקום שנאמר "עליה", במקום יבום — שתיהן, גם הערוה עצמה, מותרות?!?

ומשנינן: אם תדרוש כן, תיקשי לך: את ההיתר והאיסור שב"לגלות ערוה, דהרא", שאחת מותרת ואחת אסורה — היכי משכחת לה?

היכן תמצא אפשרות שכזאת?

אי במקום מצוה — הרי אמרת שתיהן מותרות.

אי שלא במקום מצוה — הרי אמרת שתיהן אסורות.

ואם כן, בהכרח ש"עליה" בא ללמד איסור, להעמיד את איסור ערוה וצרתה במקום "עליה" ליבום.

וממילא, ההיתר של "לגלות ערותה — דחדא" הוא לצרת ערוה שלא במקום מצוה.

גופא, רבי אומר: "ולקח — ולקחה". "ויבם — ויבמה", מלמד הכתוב לאסור צרות ועריות [צרות של עריות].

והוינן בדברי רבי:

א. מידי, כלום "צרות" כתיבא הכא, במילים אלו?

ב. ועוד, הרי איסור צרות ערוה — מ"לצרור" נפקא!

ותחילה מיישבת הגמרא את הקושיה השניה:

"לצרור" — מפיק ליה, מוציא רבי את הדרש של הפסוק הזה, לכררבי שמעון, הדורש לקמן [כח ב] את המילה "לצרור" ללמד על שתי אחיות שנהיו "צרות" זו לזו בהיותן בזיקה אחת, בנפילה ליבום לפני אח אחד, שהן פטורות מן היבום.

וכגון שהיו שני אחיו של היבם נשואים שתי

אחיות, ומתו שני אחיו, ונמצא ששתי האחיות נפלו לפניו, והיו שתיהן זקוקות לו ליבום. וכיון שהזיקה בין היבם ליבמתו היא כמקצת אישות, נמצא ששתי אחיות אלו היו צרות זו לזו בהיותן יחד קשורות בזיקה, שהיא מקצת אישות, ליבם אחד.

ולפי רבי שמעון אין הפסוק "לצרור" מלמד על צרת ערוה, וכמותו סובר רבי.

ועתה חוזרת הגמרא לברר את השאלה הראשונה על דברי רבי:

כלום איסור צרה הכא, ב"ולקחה" או ב"ויבמה", כתיב?

ומשנינן: הכי קאמר רבי: אם כן, שאין הפסוק מדבר באיסור צרת ערוה, לימא קרא "ולקח" בלבד.

מאי, מדוע אמר הכתוב "ולקחה", בתוספת האות ה"א?

היות והמשמעות של "לקחה" היא: אחת מתוך שתיים, ולא את השתיים!

וכמו כן משמעות "לקחה" היא: הבחירה של האחת מתוך השתיים נתונה בידו.

ומכאן אתה למד: כל היבא דאיבא תרי לקוחין, שנופלות לפניו שתי נשים צרות מאח אחד, ויכול לקחת אחת מהן, דאי בעי נסיב האי, ואי בעי נסיב האי, שייכול לקחת אחת מהן, לפי רצונו, רק אז שריא מותר לו לקחת אחת מהן, איזו שירצה.

ואי לא, שאין לו אפשרות לקחת את איזו מהן שירצה, לפי שהאחת אסורה עליו באיסור ערוה, אז תרוייהו, הערוה וצרתה, אפירין.

וממשיך רבי ודורש:

"ויבמה" — רק במקום יבום הוא דאסירא צרה של ערוה.

אבל שלא במקום יבום — שריא צרה של ערוה.

והוינן בה: ורבנן, הדורשים איסור צרת ערוה מ"לצרור" — האי "ולקחה", מאי עבדי ליה, מה הם עושים עמו?

מיבעי להו צריכים הם אותו לכדרי יוסי בר חנינא:

דאמר רבי יוסי בר חנינא: "ולקחה" — מלמד הכתוב:

א. שמגרשה היבם ליבמתו בגט, לאחר שבא עליה וקנאה לו לאשה, ואינה צריכה עוד חליצה. לפי שנעשית לאשתו לאחר שקנאה, ויוצאת ממנו בגט ככל אשה.

ב. ואף מחזירה לו לאשה, לאחר גירושיה, למרות שבפעם השניה אינו מקיים מצות היבום.

וחדוש הכתוב הוא, שלא נאמר שהתירה תורה את איסור אשת אח רק לצורך אישות שיש בה קיום מצות יבום, כנאמר "יבמה יבוא עליה, והיתה לו לאשה". ורק האישות שנתהוותה מקנין היבום יש בה קיום המצוה "והיתה לו לאשה", אבל לאחר שגירשה שוב אין בהחזרתה קיום מצות יבום של "והיתה לו לאשה".

ולכן היה מקום לומר שחוזר עליה איסור אשת אח, ואינו יכול לשוב ולקחתה, ולכן בה הפסוק "ולקחה לו לאשה" ללמדך שהיא

המשנה, שטעה בהוראה [לעצמן] ועשה מעשה עבירה בשגגה על פי טעותו, אין הוא חייב להביא פר לחטאת על שגגתו, הנקרא "פר כהן משיח", אלא אם כן היתה טעותו ועשייתו בשגגה בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.

א-ט וּכְמוֹ כֵּן לֹא חַיִּיבִים דִּינֵי הַסֵּהַנְדְּרִין לְהַבִּיא אֶת-ט פֶּר לְעוֹלָה וְשַׁעִיר לְחַטָּאת עַל הוֹרָאתָם הַמוֹטְעִית בְּעִבּוּדַת כּוֹכְבִים.

וכגון שהורו בטעות על עבודה מסוימת של עבודת כוכבים שאין בה איסור.

אלא על הוראה בדבר שחייבין על זדונו כרת, ועל שגגתו חטאת.

וכגון שהורו בית דין הגדול שאחת מארבעת העבודות של עבודת כוכבים, שחייבים עליהן כרת, אינה אסורה.

אך אם הורו בטעות שאין איסור בעבודה שחיובה הוא בלאו ולא בכרת, וכגון שהורו שאין איסור בנישוק או בחיבוק עבודה זרה, אין הם חייבים בפר העלם דבר.

ודבר זה למדנו בגזירה שוה של "עליה עליה" מאחות אשה, וכמו שיבואר בהמשך.

ותנן נמי, במשנה נוספת במסכת הוריות:

כָּל מִצְוָה שֶׁבִּתְּוֹרָה שְׁחִיבִין עַל זְדוּנוֹ כֵּרֶת וְעַל שְׁגָגָתוֹ חַטָּאת [חוץ מעבודת כוכבים], הרי:

אם החוטא הוא אדם יחיד, ששגג ועשה מחמת טעותו, ולא מחמת הוראת בית דין, מביא כשבה או שעירה לחטאת.

ואם החוטא הוא נשיא הרי הוא מביא קרבן

כאשתו לכל דבר, ופקע ממנה כליל איסור אשת אח [כלפין].

ועתה מסבירה הגמרא לרבנן, מה הם עושים עם "ויבמה".

"ויבמה" — מלמד יתור הה"א, שאפילו אם בא עליה על כרחא היא נעשית אשתו לכל דבר [אפילו ליורשה, ולהטמא לה אם הוא כהן].

ועתה מבארת הגמרא מנין למד רבי הלכות אלו:

ורבי, הא דרבי יוסי בר חנינא, שמגרשה בגט ומחזירה, מ"והיתה לו לאשה" נפקא, מלמד הכתוב שהיא כאשתו לכל דבר.

ומה שיבם קונה את יבמתו על כרחא — מ"ויבמה יבא עליה" נפקא, שמשמע בא עליה וקונה אותה בכל ענין, גם אם היא אינה מסכימה.

ועתה מבארת הגמרא מה עושה רבי עם "עליה":

ורבי, הדורש את איסור ערוה וצרתה מ"ולקחה" ומ"ויבמה", האי "עליה" — מאי עביד ליה, איזה לימוד הוא לומד ממנו?

מיבעי ליה לרבי, לכדתנן במסכת הוריות [ח א]:

אין חייבין בית דין של סנהדרין שבירושלים להביא פר לקרבן חטאת, הנקרא "פר העלם דבר", על הוראתם המוטעית לכלל ישראל, אלא על הוראה מוטעית בדבר שחייב על זדונו כרת, וחייב על שגגתו קרבן חטאת.

וכן הכהן הגדול המשיח, שנמשח בשמן